

СЪВЕТ НА ЕВРОПА

Страсбург, 25 ноември 2005 г.
[КСЕС/2005/docs/КСЕС (2005) оп n°7]

КСЕС (2005) СТ № 7

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС)

**СТАНОВИЩЕ № 7 (2005) НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ НА
ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КСЕС) НА ВНИМАНИЕТО НА КОМИТЕТА НА
МИНИСТРИТЕ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО "ПРАВОСЪДИЕ И
ОБЩЕСТВО"**

Прието от КСЕС
на неговата 6-та среща (Страсбург,
23-25 ноември 2005 г.)

ВЪВЕДЕНИЕ

1. На Консултативния съвет на европейските съдии (КСЕС) бе възложена задачата през 2005 г. да приеме становище относно областта "Правосъдие и общество", което да бъде предоставено на вниманието на Комитета на министрите на Съвета на Европа.

2. В тази връзка КСЕС разгледа следните въпроси, които се съдържат в Рамковия глобален план за действие на съдиите в Европа:

- Връзки с обществеността, образователна роля на съдилищата в демократичното общество (вж. Част V б от Плана за действие),
- Връзки с всички страни, участващи в съдебните процедури (вж. Част V в от Плана за действие);
- Достъпност, опростяване и яснота на езика, използван от съда при процедурите и в решенията (вж. Част V г от Плана за действие).

3. Подготвителната работа бе извършена на основата на:

- Отчитане на *достиженията на правото* на Съвета на Европа, както и на резултатите от 5-та среща на председателите на върховни съдилища на тема "Върховният съд: публичност, видимост и прозрачност" (Любляна, 6-8 октомври 1999 г.), конференцията на председателите на съдийски асоциации на тема "Правосъдие и общество" (Вилнюс, 13-14 декември 1999 г.) и Европейската министерска конференция за политиката в областта на масмедията (Киев, Украйна, 10-11 март 2005 г.);

- отговори от делегациите на въпросник (придружен от обяснителна записка), изготвен от заместник-председателя на КСЕС и внесен на пленарното заседание на КСЕС, проведено в Страсбург на 22-24 ноември 2004 г.;

- доклад, изготвен от специалиста на КСЕС в тази област, г-н Ерик КОТИЕ (Швейцария);

- докладите на участниците във втората европейска конференция на съдиите на тема "Правосъдие и медии", организирана от Съвета на Европа в рамките на полското председателство на Комитета на министрите по инициатива на КСЕС в сътрудничество с полския Национален съвет на съдебната система и с подкрепата на полското министерство на правосъдието (Краков, Полша, 25-26 април 2005 г.);

- проектостановище, изготвено от работната група на КСЕС (КСЕС-РГ) през 2005 г.

4. При изготвянето на настоящото Становище КСЕС взе предвид и Варшавската декларация от Третата среща на върха на държавните ръководители и правителства на Съвета на Европа, проведена във Варшава на 16-17 май 2005 г., с която срещата на върха потвърждава ангажимента за "укрепване на върховенството на закона на целия континент, основавайки се на потенциала на Съвета на Европа за определяне на стандарти". В този контекст държавните ръководители подчертаха "ролята на независимата и ефективна съдебна власт в държавите-членки".

5. Настоящото Становище се отнася до (А) връзките на съдилищата с обществеността, като особено внимание се обръща на ролята на съдилищата в

демократичното общество, (Б) връзките на съдилищата с лицата, участващи в съдебните процедури, (В) връзките на съдилищата с медиите и (Г) достъпността, опростяването и яснотата на езика, използван от съдилищата при процедурите и в решенията.

А. ВРЪЗКИ НА СЪДИЛИЩАТА С ОБЩЕСТВЕННОСТТА С ОГЛЕД НА РОЛЯТА НА СЪДИЛИЩАТА В ДЕМОКРАТИЧНОТО ОБЩЕСТВО

6. Развитието на демокрацията в европейските държави означава, че гражданите трябва да получават подходяща информация за организацията на обществените органи и условията, при които се създават законите. Нещо повече, също толкова важно е гражданите да знаят как работят съдебните институции.

7. Правосъдието представлява основен компонент на демократичните общества. То има за цел да разрешава спорове между страни и чрез решенията, които издава, да изпълнява и "нормативна", и "образователна" роля, давайки на гражданите необходимите насоки, информация и сигурност в закона и практическото му прилагане.

8. Съдилищата са и до голяма степен се възприемат от обществеността като същинският форум за утвърждаване на законните права и задължения и уреждане на спорове, свързани с тях; обществеността като цяло уважава и има доверие в способността на съдилищата да изпълняват тази функция. Разбирането на ролята на съдебната власт в демократичното общество, обаче, особено разбирането за задължението на съдията да прилага закона по честен и справедлив начин, без оглед на евентуалния обществен или политически натиск, се различава значително в различните страни и социално-икономически обстоятелства в Европа. Поради това степента на доверие в дейността на съдилищата не е една и съща. Ето защо адекватната информация за функциите на съдебната власт и нейната роля и пълна независимост от останалите държавни органи, може ефективно да допринесе за повишаване на разбирането за съдилищата като крайъгълен камък на демократичните конституционни системи, както и за ограниченията в дейността им.

9. Опитът на повечето граждани със съдебната система на страната им се ограничава до участието им като страни по дела, свидетели или съдебни заседатели. Медиите имат ключова роля за разпространяването на информация за ролята и дейността на съдилищата сред обществеността (вж. раздел В по-долу); но, като се изключат комуникациите чрез медиите, дискусиите на КСЕС акцентираха върху важността на създаването на преки връзки между съдилищата и обществеността като цяло. Интегрирането на правосъдието в обществото изисква съдебната система да се отвори и да се научи да говори за себе си. Идеята не е съдилищата да се превърнат в медиен цирк, а да допринесат за прозрачността на съдебния процес. Разбираемо е, че пълната прозрачност е невъзможна, особено предвид необходимостта да се защитят ефективността на разследванията и интересите на участващите, но разбирането за това как работи съдебната система без съмнение има образователна стойност и би помогнало да се повиши доверието на обществеността в работата на съдилищата.

10. Първият начин, по който съдебните институции могат да станат по-достъпни, е да се въведат общи мерки за информиране на обществеността относно дейността на съдилищата.

11. В тази връзка КСЕС се позовава на препоръките, които е направил в своето Становище № 6 (2004) относно образователната дейност на съдилищата и нуждата да се организират посещения за ученици и студенти или за други групи, проявяващи интерес към дейността на съдилищата. Това не променя факта, че държавата също има важното задължение да осигури на всички лица, по време на престоя им в училището или в университета, гражданско обучение, в което се отделя значително внимание на правосъдната система.

12. Тази форма на комуникация е по-ефективна, ако в нея са пряко ангажирани хората, които работят в системата. Съответните училищни и университетски образователни програми (не само правните факултети) трябва да включват описание на съдебната система (включително участие на съдии в учебните занятия), посещения в съдилищата и активно преподаване на съдебните процедури (ролеви игри, посещения на съдебни заседания и др.). В това отношение съдилищата и съдийските сдружения могат да си сътрудничат с училища, университети и други образователни институции, предлагайки на образователните програми и публичните дебати специфичната гледна точка на съдиите.

13. КСЕС вече изказа мнение, че самите съдилища трябва да участват в разпространяването на информация относно достъпа до правосъдие (чрез периодични доклади, брошури за граждани, интернет страници, информационни бюра и др.); също така, КСЕС вече препоръчва разработването на образователни програми, насочени към предоставянето на специфична информация (напр. за характера на възможните процедури; средната продължителност на процедурите в различните съдилища; съдебните разходи; алтернативните средства за разрешаване на спорове, с които разполагат страните; ключови решения, издадени от съдилищата) (вж. точки 12-15 от Становище № 6 на КСЕС (2004)).

14. Съдилищата трябва да участват в общите рамкови програми, прилагани от другите държавни институции (министерства на правосъдието и на образованието, университети и др.). Но, по мнение на КСЕС, съдилищата трябва да предприемат и свои инициативи в тази насока.

15. Като се има предвид, че на нуждите на отделните потребители на правосъдие традиционно откликват съдилищата, макар и по неструктуриран начин, в миналото съдилищата с нежелание влизаха в преки взаимоотношения с представители на обществеността, които не са страни по съдебни дела. В този смисъл публичността на съдебните заседания, както е предвидена в Член 6 от Европейската конвенция за човешките права (ЕКЧП), традиционно се счита като единственият контакт между съдилищата и обществеността, превръщайки средствата за масова комуникация в единствен събеседник на съдилищата. Това отношение бързо се променя. Задължението на съдиите за безпристрастност и дискретност в днешно време не бива да се счита за пречка съдилищата да играят активна роля за информиране на обществеността, тъй като тази роля е истинска гаранция за независимостта на съда. КСЕС счита, че държавите-членки трябва да насърчават съдебните системи да поемат тази активна роля в такава насока, разширявайки и подобрявайки обхвата на своята „образователна роля”, както е описана в точки 9-12 по-горе. Тя вече не се ограничава до издаването на решения; съдилищата трябва да действат като "комуникатори" и "помощници". КСЕС счита, че, макар и до момента съдилищата просто да са давали съгласието си да участват в образователни програми, когато са били поканени, сега е необходимо

съдилищата да се превърнат и в инициатори на такива програми.

16. КСЕС обсъди преките инициативи на съдилищата за връзки с обществеността, независимо от действията на медията и/или дейностите, за които са отговорни други институции. Бяха разгледани и препоръчани следните мерки:

- Създаване в съдилищата на гишета за прием на граждани и предоставяне на информация;
- Разпространяване на печатни материали, откриване на интернет страници, за които отговарят съдилищата;
- Организиране от съдилищата на календар за образователни форуми и/или редовни срещи, открити за посещение за граждани, обществени организации, лица, отговорни за изготвянето на политики, студенти ("програми за популяризиране").

17. КСЕС проведе отделна дискусия, посветена на тези "програми за популяризиране". КСЕС отбелязва с интерес, че е известно как в някои страни съдилищата организират, често с подкрепата на други обществени фигури, образователни инициативи, които довеждат учители, ученици, родители, адвокати, обществени лидери и медии в съдилищата, за да влязат в контакт със съдиите и с правосъдната система. Тези програми обикновено включват използването на специалисти с предварително подготвени материали и предлагат мрежа за професионална квалификация на учители.

18. Някои действия са предназначени за хора, които поради социално-икономическия и културния си статус не са напълно запознати със своите права и задължения, така че не упражняват правата си или, което е още по-лошо, се оказват въввлечени в съдебни процедури поради неизпълнение на своите задължения. Ето защо имиджът на правосъдието у най-слабите социално групи се изгражда чрез програми, които са тясно свързани с инструментите за "достъп до правосъдие", включително, но не само, правна помощ, служби за информиране на обществеността, безплатни юридически консултации, пряк достъп до съдията по дребни иски и др. (вж. раздел А от Становище № 6 на КСЕС (2004)).

19. КСЕС препоръчва на национално и международно ниво европейските съдебни системи и държавите да оказват обща подкрепа за "програми за популяризиране" на работата на съдилищата, както е описано по-горе; те трябва да се превърнат в обща практика. КСЕС счита, че тези програми надхвърлят обхвата на обикновено информиране на обществеността. Те имат за цел да формират правилно разбиране за ролята на съдията в обществото. В този контекст КСЕС счита, че – макар и да е в прерогативите на министерствата на правосъдието и образованието да предоставят обща информация за работата на съдебната система и да определят учебните програми на училищата и университетите – самите съдилища, при спазване на принципа за независимост на съдебната система, трябва да бъдат признати като агенция, която да въвежда "програми за популяризиране", и да провеждат редовни инициативи, състоящи се в правенето на анкети, фокус групи, покани към юристи и преподаватели за участие в публични форуми и пр. Всъщност тези програми имат за цел да подобрят разбирането на обществото и доверието му в правосъдната система, а в по-общ план – да укрепят независимостта на съда.

20. Според КСЕС за разработването на горните програми на съдиите трябва да бъде дадена възможността да преминават през специално обучение за връзки с

обществеността. Освен това съдилищата трябва да имат възможността да наемат служители, които отговарят конкретно за връзките с образователни институции (както бе посочено по-горе, тази задача може да бъде възложена и на службите за връзки с обществеността).

21. Според КСЕС ролята за координиране на различните местни инициативи, както и за насърчаване на национални "програми за популяризиране", трябва да бъде вменена на независимия орган, упоменат в точки 37 и 45 от неговото Становище № 1 (2001). Този независим орган би могъл също, използвайки услугите на специалисти с готови материали, да задоволи по-сложните информационни потребности на лицата, които отговарят за разработването на политики, академичните среди и заинтересованите обществени групи.

22. КСЕС вече препоръча за дейността на съдилищата да бъде осигурено подходящо финансиране, което не зависи от политическите промени, а органите на съдебната система да участват във вземането на решенията, отнасящи се до определянето на бюджета от законодателната власт, например чрез координиращата роля на споменатия по-горе независим орган (вж. Становище № 2 (2001), точки 5, 10 и 11). КСЕС препоръчва да бъде осигуряван достатъчен бюджет за дейности, които разясняват и осигуряват прозрачност на дейността на съдебната система и принципите на правосъдие в обществото чрез самата съдебна система, в съответствие с принципите, посочени в неговото Становище № 2 (2001). Разходите за "програми за популяризиране" трябва да бъдат покривани от специално перо в бюджета, така че да не се отразяват върху оперативния бюджет на съдилищата.

23. Дискусиите на КСЕС показаха, че за ефективното оформяне на правилно възприятие за правосъдието в обществото за прокурорите могат да бъдат прилагани принципи, подобни на тези, разработени за съдиите. Имайки предвид *достиженията на правото* на Съвета на Европа относно прокуратурата, за КСЕС е важно, що се отнася до онази част от съдебния процес, която попада в юрисдикцията на прокурорите, те да допринасят към предоставянето на информация на обществеността.

Б. ВРЪЗКИ НА СЪДИЛИЩАТА С УЧАСТНИЦИТЕ В СЪДЕБНИТЕ ПРОЦЕДУРИ

24. Представата на обществеността за правосъдната система се влияе от медиите, но до голяма степен се оформя и от впечатленията на гражданите, които участват в съдебни дела като страни, съдебни заседатели или свидетели.

25. Тези впечатления са негативни, ако правосъдната система и нейните членове (съдии, прокурори, съдебни служители) по някакъв начин изглеждат пристрастни или неефективни. Такъв вид отрицателни представи се разпространяват лесно.

26. В предишни свои становища (по-конкретно Становища № 1 (2001 г.), № 3 (2002 г.) и № 6 (2004 г.)) КСЕС е разгледал необходимостта съдиите да спазват (на думи и на дела) стриктна безпристрастност, а съдилищата да раздават правосъдие в разумни срокове. Настоящото становище се отнася до избягването или коригирането на невежество или заблуди относно правосъдната система и функционирането ѝ.

27. КСЕС счита, че, за да се насърчи по-доброто разбиране за ролята на

съдебната система, е необходимо усилие, което да гарантира доколкото е възможно, че представата на обществеността за правосъдната система е точна и отразява усилията, полагани от съдиите и съдебните служители за спечелване на уважението и доверието в способността на съдилищата да изпълняват тази функция. Това действие ще трябва ясно да покаже до какво се ограничава дейността на правосъдната система.

28. С оглед подобряване на връзките си с обществеността, множество съдебни системи или отделни съдилища са разработили програми, които да помогнат за формирането на: (а) обучение по етично поведение за съдии, съдебни служители, адвокати и др.; (б) съдебни помещения; (в) съдебни процедури.

а) обучение по етично поведение за съдии, съдебни служители, адвокати и др.

29. Някои програми за обучение имат за цел да гарантират възприятието, че във всички аспекти на поведението си съдилищата третира всички страни по еднакъв начин, тоест безпристрастно и без дискриминация на базата на раса, пол, религия, етнически произход и социално положение. Съдиите и съдебните служители биват обучени да разпознават ситуации, в които гражданите биха могли да сметнат, че са третирани с предубеждение, и да се справят с такива ситуации по начин, който повишава доверието и уважението към съдилищата. Юристите организират и преминават през специално обучение за етично поведение, което да ги предпази от това умишлено или неволно да създадат недоверие в правосъдната система

б) съдебни помещения

30. Някои програми се занимават с фактори, свързани с вътрешната организация на съдилищата, които биха могли да станат причина за недоверие към тях. Например преместването на банката на прокурора по-далече от съдийската банка и на същото ниво като тази на защитата ще подсили впечатлението за равнопоставеност пред съда, което трябва да бъде внушено. По подобен начин отстраняването от съдебната зала на всякакви визуални асоциации с, например, дадена религия или политическа сила би спомогнало да се разсеят опасенията за необосновани предразсъдъци или липса на независимост у съдиите. Ако обвиняемите се позволява да влизат в съдебната зала без белезници, дори и ако са задържани по време на процеса – освен в случаите, когато съществува риск за сигурността – и ако загражденията бъдат заместени с други мерки за сигурност, това би помогнало да се създаде по-ясно впечатление, че съдилищата ефективно гарантират на обвиняемите презумпцията за невинност. Трябва да се споменат също и ползите за подобряване на прозрачността в съдилищата от създаването на служби за прием на граждани, където потребителите на съдебни услуги да получават информация за протичането на процедурите или за напредъка по конкретно дело, където потребителите да получават помощ във връзка с формалностите и, ако се налага от разположението на сградите, да бъдат придружени до кабинета или съдебната зала, която търсят.

в) съдебни процедури

31. Някои мерки имат за цел да елиминират онези части от процедурите, които биха могли да бъдат обидни (задължителните фрази с религиозен характер при заклеването, форми на обръщение и др.). Други мерки имат за цел

въвеждането на процедури, които гарантират, например, че, преди да се явят пред съда страните, съдебните заседатели и свидетелите се срещат поотделно или заедно с представители на съда, за да им бъде обяснено устно или с помощта на аудиовизуални материали, изработени в сътрудничество със социолози, как би трябвало да протече влизането им в съда. Целта на тези представяния е да се разсеят евентуалните заблуди относно онова, което всъщност се случва в съдилищата.

32. КСЕС подкрепя всички мерки, описани в точки 29, 30 и 31, тъй като те укрепват възприятието на обществеността за безпристрастността на съдиите и способстват за правилното правораздаване.

В. ВРЪЗКИ НА СЪДИЛИЩАТА С МЕДИИТЕ

33. Медиите имат достъп до съдебна информация и до заседанията в съответствие с правата и ограниченията, предвидени в националното законодателство (вж. напр. Препоръка (2003)13 за предоставянето на информация чрез медиите във връзка с наказателни дела). Работещите в медиите са напълно свободни да решават какви новини да представят на вниманието на обществеността и по какъв начин. Не бива да се правят опити да се пречи на медиите да критикуват организацията или функционирането на правосъдната система. Правосъдната система трябва да приеме ролята на медиите, които като външни наблюдатели биха могли да посочат недостатъците и да дадат конструктивен принос за подобряване на методите на работа на съдилищата и за подобряване на качеството на услугите, които те предоставят.

34. Съдиите се изразяват преди всичко чрез своите решения и не трябва да ги обясняват в пресата или да правят по-обща публични изявления в пресата по дела, за които отговарят. Независимо от това би било полезно да се подобрят контактите между съдилищата и медиите:

- i) да се подобри разбирането за съответните им роли;
- ii) да се информира обществеността за естеството, обхвата, ограниченията и сложността на работата на съда;
- iii) да се коригират евентуални фактически грешки в представянето на някои дела.

35. Съдиите трябва да упражняват надзор над говорителите на съдилищата или служителите, отговарящи за връзките с медиите.

36. КСЕС се позовава на заключенията от Втората европейска конференция на съдиите (вж. точка 3 по-горе), на която Съветът на Европа бе помолен както да подпомага провеждането на редовни срещи между представители на съдебната система и медиите, така и да разгледа изготвянето на Европейска декларация за взаимоотношенията между съдебната система и медиите в допълнение към Препоръка (2003)13 за предоставянето на информация чрез медиите във връзка с наказателни дела.

37. Държавите трябва да насърчават обмена на информация, особено чрез провеждане на кръгли маси, на правилата и практиките на всяка от професиите, за да се покажат и пояснят проблемите, с които се сблъскват те.

Според КСЕС Съветът на Европа би могъл да създаде или да подпомогне тези контакти на европейско ниво, така че да допринесе за по-голяма последователност на европейските възгледи.

38. Факултетите по журналистика трябва да бъдат насърчавани да въведат курсове, посветени на съдебните институции и процедури.

39. КСЕС счита, че всяка от професиите (съдии и журналисти) трябва да изготви правила за взаимодействие с представителите на другата професия и за отразяването в медиите на съдебни дела. Както показва опитът на държавите, в които вече има такава система, съдебната власт определя условията, при които пред медиите могат да бъдат правени изявления за съдебни дела, а журналистите създават свои насоки за отразяването на текущи дела, за разпространяването на имената (или снимките) на лицата, участващи по делото (страни, жертви, свидетели, прокурор, следовател, съдия и др.), и за отразяване на съдебните решения по дела, към които обществото проявява значителен интерес. В съответствие със своето Становище № 3 (2002), точка 40, КСЕС препоръчва националните съдебни системи да предприемат действия в тази посока.

40. КСЕС препоръчва да бъде въведен ефективен механизъм, който би могъл да бъде под формата на независим орган, занимаващ се с проблеми, причинени от медийното отразяване на дадено съдебно дело, или трудности, с които се е сблъскал журналист при изпълнение на задачата си да информира обществото. Този механизъм следва да дава общи препоръки, целящи да се предотврати повторното възникване на наблюдаваните проблеми.

41. Необходимо е също така да се насърчава създаването на служби за прием на граждани и предоставяне на информация в съдилищата, не само с цел да се приемат граждани и да се подпомагат потребителите на съдебни услуги, както е посочено по-горе, но и за да се помогне на медиите да разберат по-добре функционирането на правосъдната система.

42. Тези услуги, над които съдиите трябва да упражняват надзор, могат да преследват следните цели:

- предоставяне на резюмета от съдебните решения на медиите;
- предоставяне на фактическа информация за съдебните решения на медиите;
- връзки с медиите, отнасящи се до съдебни заседания по дела, които представляват особен интерес за обществеността;
- фактическо изясняване или коригиране на вече отразени в медиите дела (вж. също точка 34, iii по-горе). Приемните служби или говорителите могат да насочват вниманието на медиите към въпроси и правни трудности, свързани с дадено дело, да организират логистиката на заседанията и да уреждат някои практически въпроси, особено с оглед защитата на лицата, които участват в делото като страни, съдебни заседатели или свидетели.

43. Цялата информация, която се предоставя на медиите от съдилищата, трябва да бъде съобщавана по прозрачен и недискриминационен начин.

44. Въпросът за това дали в съдебните зали трябва да бъдат допускани телевизионни камери за цели, различни от чисто процедурните такива, бе подложен на обстойни обсъждания и на Втората европейска конференция на съдиите (вж.

точка 3 по-горе), и на заседанията на КСЕС. Някои от членовете на КСЕС изразиха сериозна резервираност към тази нова форма на обществен достъп до работата на съдилищата.

45. Публичният характер на съдебните заседания е една от основните процедурни гаранции в демократичните общества. Макар че в международното право и в националното законодателство се допускат изключения от принципа, че съдебните заседания трябва да се провеждат при открити врата, от значение е тези изключения да бъдат ограничени до позволеното съгласно Член 6.1. от ЕКЧП.

46. Принципът за провеждане на съдебните заседания при открити врата означава, че гражданите и журналистите трябва да имат достъп до съдебните зали, в които се провеждат заседанията, но съвременните аудиовизуални средства придават на събитията такова широко влияние, че изцяло преобръщат представата за заседанията, провеждани при открити врата. Това може да има своите преимущества за повишаване на знанията на обществеността относно провеждането на съдебните заседания и за подобряване на имиджа на правосъдната система, но съществува и риск присъствието на телевизионни камери в съда да попречи на процеса и да повлияе върху поведението на участващите в него лица (съдии, прокурори, адвокати, страни по делото, свидетели и др.).

47. Когато се прави телевизионно заснемане на съдебни заседания, трябва да бъдат използвани статични камери и председателят на състава трябва да може да определя условията на заснемането и да прекъсва записа по всяко време. Тези и други необходими мерки трябва да защитят правата на участващите лица и да гарантират, че заседанието се провежда по правилния начин.

48. Трябва също така да се вземе предвид мнението на участващите в процеса лица, особено за някои видове дела, касаещи лични въпроси.

49. Като се има предвид особено силното влияние на телевизионните предавания и рискът от тенденция към нездраво любопитство, КСЕС насърчава медиите да разработят свои собствени професионални правила за поведение, целящи да се гарантира балансирано отразяване на протичането на съдебните дела, които заснемат, така че да се постигне обективност.

50. Възможно е да има основателни причини, които обосновават заснемането на заседанията по някои специално определени дела, например с образователна цел или с оглед запазване на видео носител за бъдещо ползване на съдебно заседание, което има особено историческо значение. КСЕС подчертава необходимостта в такива случаи да бъдат защитени лицата, участващи в процеса, в частност чрез гаранции, че методите на филмиране не нарушават правилното протичане на заседанието.

51. Макар че медиите играят ключова роля за гарантирането на правото на информация на обществеността и действат като, по думите на Европейския съд за човешките права, "страж на демокрацията", те понякога могат да нарушат правото на лична тайна на гражданите, увреждайки доброто им име или поставяйки под съмнение презумпцията за тяхната невинност – деяния, за които гражданите имат законното право да търсят обезщетение в съда. Надпреварата за сензационни репортажи и конкуренцията между медиите водят

до риск от изпадане в крайности и допускане на грешки. При наказателни дела подсъдимите понякога биват описвани или представяни пред обществеността като виновни за престъпленията преди съдът да е установил вината им. Ако в последствие те бъдат оправдани, медийното представяне вече може да е причинило непоправими вреди на репутацията им, а това не може да бъде променено от издаденото съдебно решение.

52. Ето защо съдилищата трябва да изпълняват своето задължение при спазване на практиката на Европейския съд за човешките права, като поддържат равновесие между противоречащите си ценности за защита на човешкото достойнство, личната тайна, добрата репутация и презумпцията за невинност, от една страна, и свободата на информацията, от друга страна.

53. Както е посочено в заключенията от Втората европейска конференция на съдиите (вж. точка 3 по-горе), нарушения на личните права на гражданите (напр. репутация, достойнство или лична тайна) трябва да бъдат санкционирани съгласно наказателното право само в изключителни случаи. Съдилищата обаче са длъжни да гарантират присъждането на обезщетения съгласно гражданското право, вземайки предвид не само претърпените от жертвата щети, но и сериозността на нарушенията и мащаба на съответната публикация.

54. Съдилищата трябва да имат правото в изключителни случаи, които са строго дефинирани, за да се избегнат обвиненията в цензура, да предприемат спешни мерки за незабавно прекратяване на най-сериозните нарушения на личните права на гражданите (напр. репутация, достойнство или лична тайна) чрез конфискация на публикации или чрез забрана на излъчвания.

55. Когато отделен съдия или даден съд бива предизвикан или атакуван от медиите (или от политически или други обществени фигури чрез медиите) по повод, свързан с правораздаването, КСЕС счита, че, имайки предвид задължението на съдиите да бъдат въздържани, съответният съдия трябва да се въздържа от реакции по същите канали. Имайки предвид факта, че съдилищата могат да коригират погрешна информация, разпространена в пресата, КСЕС смята за желателно националните съдебни системи да могат да се възползват от подкрепата на лица или на институция (напр. висш съдебен съвет или сдружения на съдиите), които са в състояние и готовност да реагират бързо и ефективно на тези предизвикателства или атаки при необходимост.

Г. ДОСТЪПНОСТ, ПРОСТОТА И ЯСНОТА НА ЕЗИКА, ИЗПОЛЗВАН ОТ СЪДИЛИЩАТА ПРИ ПРОЦЕДУРИТЕ И В РЕШЕНИЯТА

56. Езикът, използван от съдилищата в техните процедури и решения, е не само силен инструмент, с който разполагат за изпълнение на образователната си роля (вж. точка 6 по-горе), но най-вече и по-пряко той представлява «законът на практика» за конкретните страни по делото. Ето защо е желателно да се постигне достъпност, простота и яснота на езика на съдилищата.

57. КСЕС отбелязва, че в някои европейски страни съдиите смятат, че много кратките съдени решения подсилват авторитетността на съдебното решение; в други страни съдиите се чувстват задължени от закона или от практиката да мотивират обстойно в писмен вид всички аспекти на решенията си.

58. Без да има за цел да се занимава в дълбочина с въпрос, който е силно

повлиян от юридическия стил в различните държави, КСЕС смята, че разбираемият и ясен правен език има благотворно влияние, защото прави върховенството на закона достъпно и предвидимо за гражданите, ако е необходимо с помощта на специалист-юрист, както показва практиката на Европейския съд за човешките права.

59. КСЕС счита, че съдебният език трябва да бъде стегнат и понятен, да избягва – ако е излишно – латински или други формулировки, които са трудноразбираеми за широката публика. Правните понятия и законовите правила могат да бъдат обяснени напълно достатъчно чрез позоваване на законодателство или правен прецедент.

60. Яснотата и краткостта обаче не бива да се превръщат в абсолютна цел, тъй като за съдиите е необходимо да запазят в своите решения точността и пълнотата на мотивите. По мнение на КСЕС законодателството или съдебната практика, отнасящи се до мотивите на дадено решение, трябва да показват, че винаги има някаква мотивация, а съдията трябва да има достатъчно свобода да прецени дали да издаде, стига да е допустимо, устно разпореждане (което може да бъде транскрибирано от направен запис при поискване или при необходимост) и/или кратко мотивирано решение (напр. под формата на решение в стил "*attendu*", както е възприето в някои страни) или подробно мотивирано съдебно решение, в онези случаи, когато не може да се направи позоваване на установена практика и/или когато това се налага от фактическата ситуация. По-опростени форми на мотивите могат да се използват за нареждания, призовки, разпореждания и други видове решения с процедурна стойност, които не засягат съществените права на страните.

61. Важен аспект от достъпността на правосъдието, както се съдържа в съдебните решения, се съдържа в лесния достъп на широката публика до тях. С оглед постигането на тази цел КСЕС препоръчва да се осигури достъп поне до решенията на върховните съдилища и до някои важни съдебни решения – безплатно по интернет и срещу заплащане само на цената на отпечатването, ако се предоставят на хартия; при разпространяването на съдебни решения трябва да се вземат подходящи мерки, за да се защитят заинтересованите страни, особено страните по делото и свидетелите.

РЕЗЮМЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯТА

А. Връзки на съдилищата с обществеността с оглед на ролята на съдилищата в демократичното общество

А.1. Държавата има важното задължение да осигури на всички лица, по време на престоя им в училището или в университета, гражданско обучение, в което се отделя значително внимание на правосъдната система (вж. точка 11 по-горе).

А.2. Съответните училищни и университетски образователни програми трябва да включват описание на съдебната система, посещения в съдилищата и активно преподаване на съдебните процедури. В това отношение съдилищата и съдийските сдружения могат да си сътрудничат с училища, университети и други образователни институции, предлагайки на образователните програми и публичните дебати специфичната гледна точка на съдиите (вж. точка 12 по-горе).

А. 3. Съдилищата трябва да участват в общите рамкови програми, прилагани от

другите държавни институции, и да играят активна роля в предоставянето на информация на обществеността (вж. точки 14 и 15 по-горе).

A.4. Препоръчват се следните мерки (вж. точки 16 до 19 по-горе):

- Създаване в съдилищата на служби, отговарящи за приема на граждани и предоставянето на информация;
- Разпространяване на печатни материали, откриване на интернет страници, за които отговарят съдилищата;
- Организиране от съдилищата на календар за образователни форуми и/или редовни срещи, открити за посещение за граждани, обществени организации, лица, отговорни за изготвянето на политики, студенти и др.;
- "Програми за популяризиране" и програми за достъп до правосъдие.

A. 5. На съдиите трябва да бъде дадена възможността да преминават през специално обучение за връзки с обществеността, а освен това съдилищата трябва да имат възможността да наемат служители, които отговарят конкретно за връзките с образователни институции (вж. точка 20 по-горе).

A.6. Ролята за координиране на различните местни инициативи, както и за насърчаване на национални "програми за популяризиране", трябва да бъде вменена на независимия орган, упоменат в точки 37 и 45 от Становище № 1 (2001) (вж. точка 21 по-горе).

A.7. На съдилищата трябва да бъде осигурено достатъчно финансиране, което не се отразява на оперативния им бюджет, за дейности, които разясняват и осигуряват прозрачност на дейността на съдебната система и принципите на правосъдие в обществото, както и за разходи, свързани с "програмите за популяризиране" (вж. точка 22 по-горе).

A.8. По отношение на онази част от съдебния процес, която попада в юрисдикцията на прокурорите, те следва да допринасят към предоставянето на информация на обществеността (вж. точка 23 по-горе).

Б. Връзки на съдилищата с участниците в съдебните процедури

Б.1. КСЕС счита, че, за да се насърчи по-доброто разбиране за ролята на съдебната система, е необходимо усилие, което да гарантира доколкото е възможно, че представата на обществеността за правосъдната система е точна и отразява усилията, полагани от съдиите и съдебните служители за спечелване на уважението и доверието в способността на съдилищата да изпълняват тази функция. Това действие ще трябва ясно да покаже до какво се ограничава дейността на правосъдната система (вж. точки 24 до 27 по-горе).

Б.2. КСЕС подкрепя всички мерки, целящи укрепване на възприятието на обществеността за безпристрастността на съдиите и способстващи за правилното правораздаване (вж. точки 28 до 32 по-горе).

Б.3. Тези инициативи могат да включват (вж. точки 28 до 32 по-горе):

- програми за обучение за недискриминация и равнопоставеност,

организирано от съдилищата за съдии и съдебни служители (в допълнение към подобни програми, организирани от адвокати или за адвокати);

- съдебни помещения с дизайн, който помага да се избегне впечатлението за неравнопоставеност пред съда;
- процедури, които протичат така, че да се избегнат неволните оскърбления и да се улесни участието на всички засегнати страни в съдебния процес.

В. Връзки на съдилищата с медиите

В.1. КСЕС счита, че би било полезно да се подобрят контактите между съдилищата и медиите (вж. точка 34 по-горе):

- да се подобри разбирането за ролите им;
- да се информира обществеността за характера, обхвата, ограниченията и сложността на работата на съда;
- да се поправят евентуални фактически грешки в представянето на някои дела.

В.2 Съдиите трябва да упражняват надзор над говорителите на съдилищата или служителите, отговарящи за връзките с медиите (вж. точка 35 по-горе).

В.3. КСЕС счита, че държавите трябва да насърчават обмена на информация, особено чрез провеждане на кръгли маси, на правилата и практиките на всяка от професиите и че Съветът на Европа би могъл да създаде или да подпомогне тези контакти на европейско ниво, така че да допринесе за по-голяма последователност на европейските възгледи (вж. точки 36 и 37 по-горе).

В.4. Факултетите по журналистика трябва да бъдат насърчавани да въведат курсове, посветени на съдебните институции и процедури (вж. точка 38 по-горе).

В.5. КСЕС счита, че всяка от професиите (съдии и журналисти) трябва да изготви правила за взаимодействие с представителите на другата професия и за отразяването в медиите на съдебни дела (вж. точка 39 по-горе).

В.6. КСЕС препоръчва да бъде въведен ефективен механизъм, който би могъл да бъде под формата на независим орган, занимаващ с проблеми, причинени от медийното отразяване на дадено съдебно дело, или трудности, с които се сблъскал журналист при изпълнение на задачата си да информира обществеността. Този механизъм следва да дава общи препоръки, целящи да се предотврати повторното възникване на наблюдаваните проблеми (вж. точка 40 по-горе).

В.7. Необходимо е също така да се насърчава създаването на служби за прием на граждани и предоставяне на информация в съдилищата под надзора на съдии, за да се помогне на медиите да разберат по-добре функционирането на правосъдната система чрез (вж. точки 41 и 42 по-горе):

- предоставяне на резюмета от съдебните решения на медиите;
- предоставяне на фактическа информация за съдебните решения на медиите;
- връзки с медиите, отнасящи се до съдебни заседания по дела, които представляват особен интерес за обществеността;
- фактическо изясняване или коригиране на вече отразени в медиите дела.

В.8. КСЕС смята, че цялата информация, която се предоставя на медиите от съдилищата, трябва да бъде съобщавана по прозрачен и недискриминационен начин (вж. точка 43 по-горе).

В.9. КСЕС счита, че, когато се прави телевизионно заснемане на съдебни заседания, трябва да бъдат използвани статични камери и председателят на състава трябва да може да определя условията на заснемането и да прекъсва записа по всяко време. Тези и други необходими мерки трябва да защитят правата на участващите лица и да гарантират, че заседанието се провежда по правилния начин. Нещо повече, трябва да се вземе предвид и мнението на участващите в процеса лица, особено за някои видове дела, касаещи лични въпроси (вж. точки 44 до 48 по-горе).

В.10. КСЕС насърчава медиите да разработят свои собствени професионални правила за поведение, целящи да се гарантира балансирано отразяване на протичането на съдебните дела, които заснемат, така че да се постигне обективност (вж. точка 49 по-горе).

В. 11. КСЕС счита, че е възможно да има основателни причини, които обосновават заснемането на заседанията за конкретно и ограничено ползване от съда (например с образователна цел или с оглед запазване на видео носител за бъдещо ползване на съдебно заседание, което има особено историческо значение); в такива случаи е необходимо да бъдат защитени лицата, участващи в процеса, в частност чрез гаранции, че методите на филмиране не нарушават правилното протичане на заседанието (вж. точка 50 по-горе).

В.12. КСЕС счита, че нарушения на личните права на гражданите трябва два бъдат санкционирани съгласно наказателното право само в изключителни случаи. Съдилищата, обаче, са длъжни да гарантират присъждането на обезщетения съгласно гражданското право, вземайки предвид не само претърпените от жертвата щети, но и сериозността на нарушенията и мащаба на съответната публикация. Съдилищата трябва да имат правото в изключителни случаи да предприемат спешни мерки за незабавно прекратяване на най-сериозните нарушения на личните права на гражданите чрез конфискация на публикации или чрез забрана на излъчвания (вж. точки 51 до 54 по-горе).

В.13. Когато отделен съдия или даден съд бива предизвикан или атакуван от медиите по повод, свързан с правораздаването, КСЕС счита, че, имайки предвид задължението на съдиите да бъдат въздържани, съответният съдия трябва да се въздържа от реакции по същите канали. Имайки предвид факта, че съдилищата могат да коригират погрешна информация, разпространена в пресата, КСЕС смята за желателно националните съдебни системи да могат да се възползват от подкрепата на лица или на институция (напр. висш съдебен съвет или сдружения на съдиите), които са в състояние и готовност да реагират бързо и ефективно на тези предизвикателства (вж. точка 55 по-горе).

Г. Достъпност, простота и яснота на езика, използван от съдилищата при процедурите и в решенията

Г.1. КСЕС счита за желателни достъпността, простотата и яснотата на езика на съдилищата (вж. точки 56 до 58 по-горе).

Г.2. КСЕС счита, че съдебният език трябва да бъде стегнат и понятен, да избягва, ако не са необходими, латински или други формулировки, които са трудноразбираеми за широката публика. Правните понятия и законовите правила могат да бъдат обяснени напълно достатъчно чрез позоваване на законодателство или правен прецедент (вж. точка 59 по-горе).

Г.3. Според КСЕС мотивите към съдебните решения винаги трябва да бъдат точни и пълни, макар че по процедурни въпроси може да е уместно да се дадат опростени мотиви, като съдиите могат да посочат мотивите си устно, а не писмено, в случаите, когато това е допустимо (с позоваване на последващо отразяване в протокол от заседанието, ако е необходимо) (вж. точка 60 по-горе).

Г.4. КСЕС препоръчва да се осигури достъп поне до решенията на върховните съдилища и до някои важни съдебни решения – безплатно по интернет и срещу заплащане само на цената на отпечатването, ако се предоставят на хартия; при разпространяването на съдебни решения обаче трябва да се вземат подходящи мерки, за да се защитят заинтересованите страни, особено страните по делото и свидетелите (вж. точка 61 по-горе).